

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І. І. МЕЧНИКОВА

Інститут інноваційної та післядипломної освіти

Н.В. Кантарьова

Методичні вказівки
«Спеціальна психологія та дефектологія»

для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальність 6.030102 «Психологія»

**Методичні вказівки «Спеціальна психологія та дефектологія»
для студентів денної та заочної форм навчання, спеціальність 6.030102
«Психологія».**

Укладач:

Н. В. Кантарьова,
кандидат психологічних наук

Рецензенти:

О.М. Моховіков,
кандидат медичних наук, доцент кафедри клінічної психології
Інституту інноваційної та післядипломної освіти

О.Ю. Донець,
кандидат медичних наук, ст. викладач кафедри клінічної психології
Інституту інноваційної та післядипломної освіти

Затверджено до друку Вченою радою Інституту
інноваційної та післядипломної освіти Одеського
національного університету імені І. І. Мечникова.
Протокол № 3 від 30.09. 2009 р.

З М І С Т

Цільова настанова до курсу «Спеціальна психологія та дефектологія».....	4
Тематичний план вивчення дисципліни.....	6
<i>Лекція №1.</i> Основні принципи спеціальної психології.....	8
<i>Лекція №2.</i> Класифікація порушень розвитку.....	10
<i>Лекція №3.</i> Особливості психологічної діагностики дітей з порушеннями розвитку.....	12
<i>Лекція №4.</i> Психологія дітей із слуховими порушеннями.....	13
<i>Лекція №5.</i> Психологія дітей із зоровими порушеннями.....	15
<i>Лекція №6.</i> Психологія дітей з розумовою відсталістю.....	17
Питання до проміжного модулю.....	18
<i>Лекція №7.</i> Психологія дітей із затримкою психічного розвитку.....	19
<i>Лекція № 8.</i> Психологія дітей з мовними порушеннями.....	21
<i>Лекція № 9.</i> Психологія дітей з аутизмом.....	22
<i>Лекція № 10.</i> Психологія дітей з дитячим церебральним паралічем.....	23
<i>Лекція № 11.</i> Психологія дітей та підлітків з розладами соціального функціонування.....	25
<i>Лекція № 12.</i> Особливості психологічного втручання у роботі з дітьми з порушеннями розвитку та їх батьками.....	26
Питання до підсумкового модулю.....	27
Контрольні питання.....	28
Завдання для практичної та індивідуальної роботи.....	29
Питання до іспиту з предмету «Спеціальна психологія та дефектологія»...	30
Теми контрольних робіт.....	32
Література.....	33

Цільова настанова до курсу «Спеціальна психологія та дефектологія»

Вивчення курсу "Спеціальна психологія та дефектологія" ведеться відповідно плану підготовки кадрів за фахом "психологія" денної та заочної форм навчання. Програма дисципліни будується на засадах міждисциплінарних зв'язків з курсами: «Клінічна психологія», «Вікова психологія», «Нейропсихологія».

Навчальний курс «Спеціальна психологія» формує професійний підхід до роботи з дітьми, які мають порушення розвитку різної міри важкості; знайомить з основними методами дослідження психічних процесів і особистісних властивостей дітей зі «спеціальними потребами»; закладає підґрунтя професійного світогляду, гуманного відношення до дітей з проблемами в розвитку.

Мета курсу: сформувати у студентів цілісне уявлення про можливі порушення розвитку дітей, способи їх психологічної діагностики, корекції, профілактики порушень.

Завдання курсу: теоретична підготовка студентів; ознайомлення із закономірностями розвитку і проявами психічних процесів у дітей з обмеженими можливостями; формування вмінь і навиків діагностики, профілактики і корекції порушень розвитку.

Придбані знання в області спеціальної психології та дефектології являються фундаментальними і необхідними для розуміння психічної діяльності дорослої людини, як то особливості розумового розвитку, когнітивних процесів, особистості, а також природи слухових, мовних, зорових порушень.

Вимоги до знань і вмінь студентів

Після закінчення даної дисципліни студент повинен мати теоретичні знання про предмет, завдання, методи, про історію розвитку спеціальної

психології та її основні напрями, про специфіку прояв порушень розвитку в дитячому віці, а також про способи їх діагностики і корекції.

Студенти повинні знати основні принципи і поняття спеціальної психології, специфіки розвитку дітей з різними видами порушень розвитку, вміти використовувати знання на практиці.

Вивчення дисципліни «Спеціальна психологія та дефектологія» здійснюється в рамках лекційно-семінарської системи і передбачає:

- лекційний курс
- семінарські заняття
- практичні заняття

Підсумковий контроль знань по навчальній дисципліні

Форма контролю знань студентів заочної форми навчання – іспит.

Форма контролю знань студентів очної форми навчання – багатобальна система оцінки знань згідно модульній системі організації навчального процесу.

Підсумкова оцінка складається з таких елементів:

1. Поточний контроль знань студентів за вивченим матеріалом, який здійснюється у вигляді виконання самостійних робіт або опиту.
2. Проміжний контроль, який здійснюється на основі активності студентів на семінарах. Оцінка за активність на семінарах складається з презентації і виконання творчих завдань.
3. Контроль рубежу, який здійснюється у формі тестування.

Тематичний план вивчення дисципліни

№ п/п	Назва навчальної дисципліни	Кредити укр.	Кредити ECTS	залікові модулі	Загальна к-сть годин	Обсяг годин			
						Аудиторні години			Самостійна робота
						загальна к-ть	Лекційні	Практичні лабораторні	
4.1.10.	Спецпсихологія та дефектологія ОЧН	2	3	2	108	48	28	20	60
4.1.10.	Спецпсихологія та дефектологія ЗАОЧН	2	3	108	14	8	6		94

№	Назва теми	Аудиторні години				Самостійна робота
		Лекції		Семінари		
		4 курс дв	1 курс дв	4 курс дв	1 курс дв	
МОДУЛЬ I.						
1	Основні принципи спеціальної психології.	4	2	2	1	
2	Класифікація порушень розвитку.	4	2	2	1	
3	Особливості психологічної діагностики дітей з порушеннями розвитку.	2	1	1	0,5	
4	Психологія дітей із слуховими порушеннями.	2	1	1	0,5	
5	Психологія дітей із зоровими порушеннями.	2	1	1	0,5	
6	Психологія дітей з розумовою відсталістю.	2	1	1	0,5	
МОДУЛЬ II.						
7	Психологія дітей із затримкою психічного розвитку.	2	1	1	0,5	
8	Психологія дітей з мовними порушеннями.	4	2	2	1	
9	Психологія дітей з аутизмом.	2	1	1	0,5	
10	Психологія дітей з дитячим церебральним паралічем.	2	1	1	0,5	
11	Психологія дітей та підлітків з розладами соціального функціонування.	2	1	1	0,5	
12	Особливості психологічного втручання у роботі з дітьми з порушеннями розвитку та їх батьками.	4	2	2	1	
	Всього годин	32	16	16	8	Підсумковий контроль

Організаційно-методичні вказівки

Викладання курсу «Спеціальна психологія та дефектологія» здійснюється на основі навчальної програми. Програма передбачає використання модульної технології навчання. Кредитний модуль включає лекції, індивідуальну та самостійну роботу студентів. Одним із найважливіших видів занять є лекції та самостійна робота. Лекції дають систематизовану систему знань з дисципліни, а самостійна робота переслідує мету поширення та поглиблення теоретичних знань студентів.

Контроль засвоєння матеріалу студентами пропонується на тематичному оцінюванні, яке здійснюється у вигляді часткової та підсумкової атестації.

Шкала оцінювання

90-100 балів зараховано (відмінно A)

75-89 балів – зараховано (добре BC)

60-74 бала – зараховано (задовільно DC)

35-59 балів – не зараховано (незадовільно з можливістю повторного складання FX)

1-34 бала – не зараховано (незадовільно, з обов'язковим повторним курсом F)

Лекція №1. Основні принципи спеціальної психології

Поняття: спеціальна психологія, ретардація, акселерація, асинхронія, олігофренопсихологія, тифлопсихологія, сурдопсихологія, логопедія, симптом, синдром, дизонтогенез, нормальний розвиток, порушення розвитку.

Спеціальна психологія – це галузь психології, що виникла на базі клінічної психології, вона тісно пов'язана з психологією розвитку, патопсихологією, нейропсихологією, педагогікою, медициною. Розділами спеціальної психології є: тифлопсихологія, олігофренопсихологія, сурдопсихологія, логопсихологія.

Об'єкт спеціальної психології – основному діти, підлітки і дорослі з відхиленнями фізичного або психічного розвитку. **Предмет** – закономірності порушень розвитку та їх прояв.

Поняття нормального та порушеного розвитку

Дизонтогенез – порушення індивідуального розвитку організму переважно на ранніх етапах розвитку.

Види дизонтогеній: ретардація; акселерація; асинхронія.

Основні умови, необхідні для нормального розвитку дитини.

Порушення можуть бути викликані двома групами чинників:

Біологічними чинниками:

- 1) хромосомно-генетичні відхилення (спадкового характеру і ті, що виникли в результаті генних мутацій),
- 2) патологічне протікання пологової діяльності, мозкові травми в цей період;
- 3) мозкові травми і важкі інфекційні і токсико-дистрофічні захворювання, перенесені дитиною в ранньому віці;
- 4) хронічні захворювання (серцево-судинні захворювання, астма, діабет, туберкульоз та ін.), що почалися в ранньому і дошкільному віці;
- 5) інфекційні й вірусні захворювання матері під час вагітності (краснуха, токсоплазмоз, грип);
- 6) ендокринні і соматичні захворювання матері;
- 7) несумісність за резус-фактором;

- 8) токсикоз матері під час вагітності;
- 9) венеричні захворювання (гонорея, сифіліс);
- 10) алкоголізм і наркоманія батьків;
- 11) біохімічні чинники (неправильне харчування, радіація, екологічне забруднення навколишнього середовища).

Функціональними (соціальними) чинниками:

- 1) конфлікти в сім'ї,
- 2) неправильне виховання дитини,
- 3) попадання в стресові, фруструючі ситуації;
- 4) педагогічна занедбаність, недостатня турбота про дитину в дитячих будинках.

Сенситивні періоди: пренатальний, натальний, постнатальний.

Питання для обговорення

1. Назвіть цілі та завдання спеціальної психології.
2. Дайте характеристику напрямів спеціальної психології.
3. Назвіть сенситивні періоди розвитку.
4. Охарактеризуйте три основні напрями дизонтогенеза: ретардація, асинхронія, акселерація.
5. Назвіть патогенні чинники порушень розвитку.

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Обговорення умов, що забезпечують нормальний психічний розвиток дитини.

Література

1. Выготский Л. С. Собр. соч.: В 6 т. — М., 1983.
2. Лебединский В. В. Нарушения психического развития у детей. — М., 1985.
3. Усанова О. Н. Специальная психология. М., 1990.

Лекція № 2. Класифікація порушень розвитку

Поняття: загальні і специфічні порушення; первинні, вторинні і третинні порушення, компенсація, зона найближчого розвитку, комплексні порушення розвитку.

Загальні та специфічні закономірності аномального розвитку. Вперше про існування загальних закономірностей як нормального, так і порушеного розвитку зазначає Л.С. Виготський.

Первинні та вторинні порушення розвитку.

Класифікація порушень розвитку. В даний час найбільш точною класифікацією є класифікація видів психічного дизонтогенеза В. В. Лебединського.

1. Відхилення за типом ретардації та дисфункція дозрівання:
 - розумова відсталість різної міри важкості,
 - затримка психічного розвитку.
2. Пошкоджений розвиток:
 - органічна деменція,
 - дефіцитарний розвиток (важкі порушення систем аналізаторів: зору, слуху, опорно-рухового апарату, мови, розвиток в умовах хронічних соматичних захворювань).
3. Асинхронії з переважанням емоційно-вольових порушень
 - спотворений розвиток (ранній дитячий аутизм),
 - дисгармонічний розвиток (психопатії).

Комплексні порушення розвитку. Виділяють три основні групи дітей з комплексними порушеннями розвитку:

1. діти з 2-ма вираженими порушеннями – сліпоглухі, глухі із затримкою психічного розвитку);
2. діти, які мають 1 істотне порушення (виражене сильніше) і супутнє йому інше порушення (виражене в меншій мірі).

3. діти з множинними порушеннями (3 або більше первинних порушень розвитку) – розумова відсталість, порушення опорно-рухового апарату, зорові порушення.

Зона найближчого розвитку

Компенсація порушених функцій

Питання для обговорення

1. Дайте класифікацію порушень розвитку.
2. Перерахуйте загальні закономірності порушеного розвитку.
3. Дайте порівняльну характеристику «первинним» і «вторинним» порушенням розвитку.

4. Що таке «середньостатистична норма розвитку»?

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Визначте зону найближчого розвитку на прикладі дитини з нормальним розвитком і дитини з порушеним розвитком.

Література

1. Переслени Л. И. Психодиагностический комплекс методик для определения уровня развития познавательной деятельности младших школьников. - М., 1996.

2. Переслени Л. И., Слободяник Н.П. Опыт использования теста Г. Витцлака при обследовании детей, поступающих в школу // Детский практический психолог. — 1996. — № 1, 2.

3. Блейхер В. М., Бурлачук Л. Ф. Психологическая диагностика интеллекта и личности. – Киев, 1978.

4. Компенсирующее обучение в России: Действующие нормативные документы и учебно-методические материалы. — М., 1997.

Лекція № 3. Особливості психологічної діагностики дітей з порушеннями розвитку

Поняття: особистий анамнез, фамільний анамнез, клінічний, етіологічний, соматичний, психологічний, педагогічний, психіатричний підходи.

Завдання діагностики порушень розвитку.

Труднощі діагностики дітей з порушеннями розвитку.

Підходи в діагностиці аномального розвитку.

Засади діагностики дослідження порушень розвитку і способи реєстрації його результатів можна представити у вигляді схеми:

А. Загальні дані.

1. Біографічні дані

1. Фамільний анамнез
2. Особистий анамнез

Б. Об'єктивне дослідження.

1. Соматичний статус
2. Неврологічний статус
3. Рухова сфера
4. Психологічне дослідження

Методи дослідження.

Умови психологічного кабінету.

Питання для обговорення.

1. Назвіть труднощі діагностики дітей з порушеннями розвитку.
2. Назвіть особливості психологічного дослідження дітей з порушеннями. 3. В чому полягають відмінності психологічного, педагогічного, психологічного і психіатричного підходів в діагностиці порушеного розвитку?
4. Які методи дослідження ви знаєте, в чому полягає специфіка методів дослідження дітей з порушеннями розвитку?

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Знайомство з методикою Ілляшенко.

Література

1. Выготский Л. С. Собр. соч.: В 6 т. — М., 1983.
2. Лебединский В. В. Нарушения психического развития у детей. — М., 1985.
3. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Стадненко Н. М., Ілляшенко Т. Д., Борщевська Л. В., Обухівська А. Г. — Київ, 1998.

Лекція № 4. Психологія дітей із слуховими порушеннями

Поняття: *сурдопсихологія, діти із залишковим слухом, глухі діти, дактильня мова.*

Глухота – повна відсутність слуху або значна міра його зниження, за якої неможливе сприйняття мовлення. Тугоухість – стійке зниження слуху при захворюваннях середнього або внутрішнього вуха, тривалій дії шуму, вікових змінах.

Класифікація Р. М. Боскіс. Автор виокремлює міру втрати слуху, час втрати слуху, рівень розвитку мовлення.

Відповідно цих критеріїв виділяють такі групи дітей:

1. Глухі (які не чують). До них відносять дітей із рівнем втрати слуху, що позбавляє їх можливості природного сприйняття мовлення і самостійного оволодіння ним:

- ранооглухі – які народилися з порушенням слуху або втратили слух до початку мовленнєвого розвитку або на ранніх його етапах. У дітей є залишковий слух, що дозволяє сприймати сильні різкі звуки;

- пізнооглухі – які зберегли в тій чи іншій мірі мовлення, втратили слух в тому віці, коли воно вже було сформоване.

5. Слабочуючі. Це діти з частковою слуховою недостатністю, що утрудняє мовний розвиток, але з підлягаючою зберіганню здібністю до самостійного накопичення мовного запасу за допомогою залишкового слуху.

Патогенні чинники, що ведуть до порушення слуху

1. Спадковість – діти з порушеннями слуху народжуються значно частіше в сім'ях глухих.
2. Екзогенні внутріутробні дії, які впливають на орган слуху плоду: природжені деформації слухових кісточок, атрофії або недорозвинення слухового нерва.
3. Чинники, що впливають на орган слуху здорової від народження дитини, і приводять до слухових порушень: різні захворювання дітей (менінгіт, енцефаліт, кір, скарлатина, грип, отит); хронічні захворювання носоглотки (при яких порушується провідність євстахієвої труби); гострі запалення середнього вуха (рубці, зрощення приводять до порушення рухливості барабанної перетинки); родові травми.

Генетичні порушення слуху: синдром Ваарденбурга, синдром Ушера, синдром Пендрета.

Когнітивний і особистісний розвиток дітей з порушеннями слуху.

Дактильна мова.

Корекція порушень слуху.

Напрями роботи із розвитку особи дітей з порушеним слухом.

Питання для обговорення.

1. Дайте класифікацію порушень слуху.
2. Назвіть причини порушень слуху.
3. Які особливості розвитку пізнавальних процесів спостерігаються при різних вадах слуху?
4. Яка роль мови в компенсації порушень слуху?
5. Як розвиваються пізнавальні процеси у дітей з вадами слуху?
6. Вкажіть особливості самооцінки у дітей, підлітків і дорослих людей з порушеним слухом?

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Знайомство з принципами дактильної мови з використанням методичного матеріалу.
2. Обговорення проблем інтеграції до соціуму дітей з порушеннями слуху.
3. Сформулюйте основні напрями роботи із розвитку особистості, вдосконалення міжособистісних стосунків дітей і підлітків з порушеним слухом.

Література

1. Боскис Р.М. Учителю о детях с нарушениями слуха. — М., 1988.
2. Зайцева Г. Л. Дактилология. Жестовая речь. – М., 1992.
3. Речицкая Е. Г., Сошина Е.А. Развитие творческого воображения младших школьников (в условиях нормального и нарушенного слуха). — М, 1999.

Лекція № 5. Психологія дітей із зоровими порушеннями

Поняття: *тифлопсихологія, слабозорі діти, сліпі діти.*

Розрізняють форми розладів зору, при яких страждає гострота зору аж до повної сліпоти. Гострота зору може бути порушена при порушенні самого апарату ока: рогівки, кришталика, сітківки.

Основні патогенні чинники, що ведуть до порушення зору

- генетичні – в 75% зорових порушень: місцеві і загальні інфекції, нейроінфекції, порушення обміну речовин, спадкові захворювання (катаракта, природжена глаукома, атрофія зорового нерва, короткозорість),
- травми й аномалії розвитку очного яблука,
- зовнішні і внутрішні негативні дії, що мали місце в період вагітності,
- захворювання периферичних відділів ока - рогівки, кришталика.

Класифікація порушень зору

1. Залежно від міри зниження гостроти зору (на оці, що краще бачить), виділяють наступні групи дітей.

2. Залежно від часу настання дефекту виділяють дві категорії дітей.

У сліпих і слабозорих людей інші аналізатори (слуховий, шкіряний) відіграють компенсаторну роль у взаємодії людини зі світом.

Когнітивний і особистісний розвиток дітей із зоровими порушеннями.

Корекція.

Читання рельєфно-точкового шрифту за системою Брайля.

Питання для обговорення.

1. Дайте класифікацію порушень зору.
2. Який вплив роблять порушення зору на формування особистості?
3. Які особливості розвитку пізнавальних процесів наголошуються при різних порушеннях зору?
4. Яка роль мовлення в компенсації порушень зору?
5. Розкажіть про розвиток і використання залишкового зору.
6. У чому полягають труднощі просторової орієнтації сліпих і слабозорих? Яка роль різних аналізаторів в орієнтації сліпих?
7. Які особливості емоційно-вольової сфери в сліпих?
8. Назвіть завдання психологічної реабілітації осіб з порушенням зору.

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Обговорення ролі діяльності в психічному розвитку сліпих і слабозорих і в компенсації відхилень, пов'язаних з порушеннями зору.
2. Розгляд специфічних особливостей формування образів зовнішнього світу у сліпих і слабозорих людей різного віку.

Література

1. Григорьева Л. П., Сташевский С. В. Основные методы развития зрительного восприятия у детей с нарушением зрения. — М., 1990.
2. Ермаков В.П., Якунин Г.А. Развитие, обучение и воспитание детей с нарушением зрения — М., 1990.
3. Липвака. Г. Психология слепых и слабовидящих. — СПб., 1998.

Лекція № 6. Психологія дітей з розумовою відсталістю

Поняття: *розумова відсталість, олігофренія, деменція.*

Розумова відсталість. Олігофренія. Деменція.

Основні патогенні чинники, що ведуть до розумової відсталості:

1. Внутрішні причини (спадковість, хромосомні захворювання, порушення білкового обміну),
2. Інфекції (сифіліс, туберкульоз)
3. Інтоксикації (у тому числі і вживання великої кількості ліків),
4. Ускладнення під час вагітності і пологів (токсикоз, родові травми, тривалі асфіксії).
5. Запальні захворювання мозку і його оболонки (менінгіти, менінгоенцефаліт різного походження).
6. Зараження плоду різними паразитами, що існують в організмі матері (носіями можуть бути домашні тварини).

Залежно від часу виникнення виділяють пренатальні, перинатальні, постнатальні порушення. Термін «олігофренія» ввів Крепелін, Останнім часом використовується термін «розумова відсталість». У 1987 р. згідно МКХ-10 були зроблені важливі корекції, була введена нова 4-рівнева класифікація цього порушення. В осіб з розумовою відсталістю можуть спостерігатися епілепсія, аутизм, розлади поведінки, важкі мовленнєві порушення.

Когнітивний і особистісний розвиток дітей з розумовою відсталістю.

Психологічна основа корекції розумової відсталості.

Основні засоби корекційної роботи.

Питання для обговорення:

1. Яка роль Л. С. Виготського в становленні і розвитку психології розумово відсталої дитини?
2. Перерахуйте причини виникнення розумової відсталості.
3. Охарактеризуйте різні ступені розумової відсталості.
4. Охарактеризуйте особливості пізнавального розвитку при розумовій відсталості.

5. Опишіть основні закономірності емоційно-вольової сфери розумово відсталих дітей і підлітків.

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Опишіть особливості діяльності розумово відсталих людей в аспекті соціальної і трудової адаптації.
2. Визначте труднощі соціалізації дітей з розумовою відсталістю.

Література

1. Лубовский В. И. Развитие словесной регуляции действий у детей (в норме и патологии). — М., 1978.
2. Маллер А. Р., Цикото Г. В., Обучение, воспитание и трудовая подготовка детей с глубоким нарушением интеллекта. — М., 1998.
3. Олигофренопедагогика / Под ред. Б. П. Пузанова. — М., 2000.
4. Рубинштейн С. Я. Психология умственно отсталого школьника. — М., 1986.

Питання до проміжного модулю:

1. Предмет, об'єкт, цілі та завдання спеціальної психології. Розділи спеціальної психології.
2. Методи та особливості дослідження дітей з порушеннями розвитку. Рання діагностика порушень психічного розвитку.
3. Класифікація порушень розвитку.
4. Первинні та вторинні порушення розвитку.
5. Загальні та специфічні закономірності аномального розвитку.
6. Умови соціальної ситуації розвитку, їх вплив на формування аномалій особистості.
7. Психічне здоров'я та чинники ризику в дитячому віці.
8. Девіація особистісного розвитку розумово відсталих дітей.
9. Розумово відсталі діти, особливості їх психомоторного розвитку.
10. Гармонійний розвиток дитини, роль емоційного контакту з тими, що оточують.
11. Девіація особистісного розвитку дітей з сенсорними порушеннями.
12. Особливості когнітивного розвитку дітей із зоровими та слуховими порушеннями.
13. Психічний розвиток дітей з порушеннями зору.
14. Природжені та придбані розлади слуху.
15. Олігофренія та ступені розумової відсталості.
16. Відбір дітей в класи компенсуючого навчання.
17. Причини розумової відсталості.

18. Поняття «Аномальна дитина», «аномальний розвиток», «особи з обмеженими можливостями здоров'я».
19. Дізонтогенез та його типи.
20. Психологічні особливості розумово відсталих дітей.
21. Положення про медіко-психолого-педагогічну комісію.
22. Поняття норми в психології та суміжних науках.
23. Система установ, що займаються навчанням, вихованням і підготовкою до самостійного життя аномальних дітей.
24. Психологічна характеристика складу допоміжних шкіл.
25. Основні категорії спеціальної психології: дефект розвитку, корекція, компенсація, адаптація, аномальна дитина.
26. Поняття первинного дефекту і вторинних відхилень в розвитку дитини.
27. Психічне здоров'я та чинники ризику в дитячому віці.

Лекція № 7. Психологія дітей із затримкою психічного розвитку

Поняття: *затримка психічного розвитку, діти з труднощами у навчанні, повчальний експеримент.*

Основні патогенні чинники:

1. Патологічна вагітність, інфекційні та хронічні захворювання матері під час вагітності, токсикоз.
2. Передчасні пологи, травми під час пологів, асфіксії.
3. Наявність психічних, неврологічних і психосоматичних захворювань в сім'ї.
4. Пологи в пізньому віці.
5. Педагогічна занедбаність.
6. Інтоксикації матері.

Класифікація типів затримки психічного розвитку: конституційний (гармонійний інфантилізм), соматогенний, психогенний, церебрально-органічний.

Когнітивний і особистісний розвиток дітей із затримкою психічного розвитку.

Формуючий експеримент.

Питання для обговорення

1. Причини виникнення затримки психічного розвитку.
2. Опишіть особливості пізнавального розвитку дітей із ЗПР.
3. Опишіть основні закономірності емоційно-вольової сфери дітей із ЗПР.
4. Назвіть загальні і специфічні для різних форм ЗПР чинники затримки у формуванні ознак «шкільної зрілості».
5. Дайте характеристику ігрової діяльності дітей як показника їх готовності до психологічного прийняття шкільної ситуації.

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Назвіть основні складові психологічної готовності дитини до шкільного навчання.
2. Опишіть рівень когнітивного розвитку школярів із ЗПР порівняно з розумово відсталими і нормально розвинутими однолітками.
3. Назвіть передумови і найбільш типові ознаки невротичного розвитку дітей і підлітків із ЗПР.
4. Опишіть структуру формуючого експерименту і його значення для вирішення питань диференціальної діагностики.

Література

1. Дети с задержкой психического развития / Под ред. Т.А.Власовой, В. И. Лубовского, Н.А.Цыпиной. — М., 1984.
2. Кантарева Н. Диагностика умственного развития детей с речевыми нарушениями дошкольного возраста. ЛЦ Ромел, 2003.
3. Лебединский В. В. Нарушения психического развития у детей. — М., 1985.
4. Обучение детей с ЗПР: Пособие для учителей / Под ред. В. И. Лубовского. — Смоленск, 1994.

Лекція № 8. Психологія дітей з мовними порушеннями

Поняття: мовлення, фонемний слух, артикуляція, рецептивне мовлення, експресивне мовлення, перша і друга сигнальні системи, дислалія, алалія, афазія, ринологія, дизартрія, заїкання, дисграфія, дислексія.

Концепція І. І. Павлова про сигнальні системи.

Розвиток мовлення в дитячому віці.

Види мовлення: усне, письмове, рецептивне та експресивне.

Порушення мовлення: дислалія, алалія, афазія, дизартрія, ринологія, заїкання, дисграфія, дислексія.

Особливості когнітивного розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями.

Особливості розвитку особистості дітей з мовленнєвими порушеннями.

Психологічна основа корекції мовленнєвих порушень.

Питання для обговорення:

1. Визначення, види і функції мови.
2. Причини виникнення мовних порушень.
3. Класифікація мовних порушень.
4. Види дислалії, алалії і афазії, заїкання.
5. Назвіть особливості формування особистості дітей з мовними порушеннями.

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Будова мовного апарату.
2. Визначення принципів диференціальної діагностики при розмежуванні важких мовних порушень від схожих по зовнішніх проявах станів (відсутність мови при порушеннях слухової функції, аутизмі, розумовій відсталості).
3. Для якого віку характерне виникнення (початок) порушень: алалії, дислалії і афазії.

Література

1. Белякова Л. И., Дьякова Е. А. Логопедия. Заикание. – М., 1998.
2. Мастюкова Е.М. Основы клинической типологии и медицинской коррекции общего недоразвития речи у дошкольников: Теория и практика коррекционного обучения дошкольников с речевыми нарушениями. — М., 1991.
3. Кантарева Н. Диагностика умственного развития детей с речевыми нарушениями дошкольного возраста. София, ЛЦ Ромел, 2003.
4. Кантарева Н. В. Личностови особености на деца със специфични езикови нарушения от предучилищна и начална училищна възраст: Автореф. канд. дис. – София, 2005.
5. Цветкова Л. С. Нейропсихология счета, письма и чтения: нарушение и восстановление. Москва-Воронеж, 2004.

Лекція № 9. Психологія дітей з аутизмом

Поняття: аутизм, аутичне мислення, ранній дитячий аутизм, синдром Аспергера, синдром Ретта, ехोलалія.

Аутизм – це загальний розлад розвитку, що визначається наявністю аномального і\або порушеного розвитку, який виявляється в ранньому дошкільному віці, характеризується замкнутістю, відсутністю готовності до соціальних контактів або інтересу до інших людей, серйозними комунікативними і мовними розладами, нездатністю встановлювати нормальні стосунки.

Основні патогенні чинники. В даний час причини аутизму відомі не все, ймовірно їх декілька. Основні з них: біохімічні; структурні; генетичні аномалії головного мозку; спадкова обтяжена: батьки або інші родичі страждають шизофренією, невротичними розладами.

Ранній дитячий аутизм (РДА).

Синдром Аспергера.

Когнітивний розвиток дітей з аутизмом.

Особливості розвитку особистості.

Принципи корекції.

Питання для обговорення:

1. Що таке аутизм?
2. Визначте когнітивні особливості дітей з аутизмом.
3. У чому відмінності синдрому Аспергера від аутизму Каннера?
4. Комунікативний розвиток дітей з різними видами аутизму.

Завдання для практичної і індивідуальної роботи

1. Для чого необхідно розрізняти аутизм і алалію?
2. Назвіть методи психокорекції і психотерапії дітей з аутизмом, які методи не личать, чому?

Література

1. Башина В. М. Ранний детский аутизм // Альманах «Исцеление». — М., 1993.
2. Детский аутизм: Хрестоматия / Сост. Л.М. Шипицына. — СПб., 2001.
3. Лебединская К. С, Никольская О. Н. Диагностика раннего детского аутизма. М., 1991.

Лекція № 10. Психологія дітей з дитячим церебральним паралічем

Поняття: *дитячий церебральний параліч, синкінезії, гіперкінез, парез.*

Розвиток рухів в дитячому віці в нормі та при ДЦП.

ДЦП є непрогресуючим неврологічним захворюванням.

Дитячі церебральні паралічі (ДЦП) група синдромів, які являються наслідком порушень рухових систем головного мозку і виявляються в недоліку або відсутності контролю з боку ЦНС за функціонуванням м'язів. Характерна особливість дитячих церебральних паралічів – порушення моторного розвитку дитини, обумовлене перш за все аномальним розподілом м'язового тону і порушенням координації рухів.

Основні патогенні чинники

1. в період внутріутробного розвитку дитини (пренатальний період)
2. в період пологів (інтранатальний період)
3. в період першого року життя (ранній постнатальний період)

Характеристика порушень рухових функцій. Порушення м'язового тону. Порушення рівноваги і координації руху. Наявність паралічів і парезів. Патологічні рефлекси (згинальні і розгинальні). Насильницькі рухи. Порушення відчуття рухів (кінестезії). Синкінезії (мимовільні рухи, супутні довільним).

Класифікація ДЦП: спастична диплегія (хвороба Літтла), подвійна геміплексія, гиперкінетична форма, атонічно-астенична форма, гемипаретична форма.

Когнітивний і особистісний розвиток дітей з ДЦП.

Лікування, психокорекція.

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення поняттю «Дитячий церебральний параліч».

Розкрийте суть порушення.

2. Дайте характеристику різним формам ДЦП.
3. Розкрийте особливості розвитку пізнавальних процесів при ДЦП.
4. Особливості розвитку мовлення у дітей з ДЦП.

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Перерахуйте основні цілі й принципи психолого-педагогічної корекції відхилень при ДЦП.

2. Опишіть особливості розвитку особистості та емоційно-вольової сфери у дітей з ДЦП.

Література

1. Бадалян Л. О., Журба Л. Т., Тимонина О. В. Детские церебральные параличи. – Киев, 1988.

2. Ипполитова М.В., Бабенкова Р. Д., Мاستюкова Е.М. Воспитание детей с церебральными параличами в семье. — М., 1993.

3. Левченко И Ю., Приходько О. Г. Технологии обучения и воспитания детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата. — М, 2001.

Лекція № 11. Психологія дітей підлітків з розладами соціального функціонування.

***Поняття:** гіперкінетичні розлади, поведінкові та емоційні розлади, елективний мутизм.*

Гіперкінетичні розлади. Емоційні і поведінкові розлади. Елективний мутизм. Патогенні чинники.

Когнітивний розвиток дітей з емоційними і поведінковими розладами.

Напрями коректувальної роботи.

Питання для обговорення.

1. Назвіть види розладів соціального функціонування дітей і підлітків.
2. Чому до 7-річного віку не можна говорити про поведінкові та емоційні розлади?
3. Чи є синонімами терміни «гіперкінетичний синдром» і «гіперактивність»?

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Обговорення умов, що забезпечують нормальний психічний розвиток дитини.
2. Обговорення принципів запобігання порушення соціального функціонування в дитячому і підлітковому віці.
3. Обговорення методів психокорекції дітей з елективним мутизмом.

Література

1. Шевченко Ю. С., Кириллина Н. К., Захаров Н. П., Элективный мутизм. Красноречивое молчание. Клиника, диагностика, терапия, психокоррекция, Речь, 2007.
2. Кисова В. В., Конева И. А. Практикум по специальной психологии, Речь, 2006.

3. Многосетевая классификация психических расстройств в детском и подростковом возрасте. Речь, 2003.

Лекція 12. Особливості психологічного втручання у роботі з дітьми з порушеннями розвитку та їх батьками.

***Поняття:** психокорекція, психологічне консультування, психотерапія, ігрова терапія, арт-терапія, поведінкова техніка, казкотерапія.*

Специфіка роботи з дітьми.

Види психологічного втручання: психокорекція, психологічне консультування, психотерапія.

Форми роботи: групова, індивідуальна, робота з батьками.

Етичні проблеми роботи з дітьми та підлітками.

Методи психологічного втручання.

Питання для обговорення:

1. У чому полягають основні напрями роботи зі сім'єю?
2. Назвіть види психологічного втручання.
3. Назвіть форми психологічного втручання.
4. Визначте специфіку консультування дітей.

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Обговорення методів психологічного втручання при різних порушеннях розвитку.
2. Розгляд випадків з практики.

Література

1. Бурменская Г. В. и др. Возрастно-психологический подход в консультировании детей и подростков. — М., 2002.
2. Оклендер В. Окна в мир ребенка: Руководство по детской психотерапии. — М, 1997.
3. Айзенберг Б. И., Кузнецова Л. В. Психокоррекционная работа с детьми, имеющими нарушения психического развития: Психотерапия в дефектологии. —М., 1992.

Питання до підсумкового модулю

1. Класифікація та причини мовленнєвих порушень.
2. Принципи організації коректувальної психолого-педагогічної роботи з дітьми, що мають відхилення у фізичному та психічному розвитку.
3. Умови соціальної ситуації розвитку, їх вплив на формування аномалій особистості.
4. Психолого-педагогічна корекція порушень поведінки.
5. Акцентуація характеру. Психопатії. Патологічне формування характеру.
6. Синдром раннього дитячого аутизму.
7. Діти з порушеннями поведінки. Девіантна поведінка.
8. Затриманий психічний розвиток. Класифікація ЗПР.
9. Класифікація та причини мовленнєвих порушень.
10. Діти з порушеннями рухової системи та їх психологічна характеристика.
11. Розвиток особистості дітей в умовах депривації (материнської, сенсорної, когнітивної, рухової).
12. Специфіка коректувальної роботи з дітьми з розумовою відсталістю та ЗПР.
13. Розвиток особистості дитини із заїканням.
14. Принципи організації коректувальної психолого-педагогічної роботи з дітьми, що мають відхилення у фізичному та психічному розвитку.
15. Шкільна дезадаптація, причини та прояви.
16. Особливості комунікативного, особистісного та когнітивного розвитку дітей з аутизм. Види аутизму.
17. Особливості когнітивного розвитку дітей з дислалією, дислексією, дисграфією, дискалькулією.
18. Особливості когнітивного та особистісного розвитку дітей з порушеннями темпу, ритму та інтонації мовлення.
19. Особливості когнітивного та особистісного розвитку дітей з дизартрією, заїканням, рінолалією.
20. Емоційні порушення дитячого віку.
21. Поведінкові порушення дитячого віку.
22. Когнітивний і особистісний розвиток дітей з гіперкінетичним синдромом.
23. Тривожні та фобійні розлади дитячого віку.
24. Особливості комунікативного, особистісного та когнітивного розвитку дітей з електівним мутизмом.
25. Розвиток когнітивних процесів у дітей з мінімальними органічними ураженнями головного мозку.

26. Девіація особистісного розвитку дітей з дитячим церебральним паралічем.
27. Девіація особистісного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку.
28. Діти із затримкою психічного розвитку, особливості їх когнітивного та особистісного розвитку.

Контрольні питання

1. Дайте класифікацію порушень розвитку.
2. Перерахуйте загальні закономірності порушеного розвитку.
3. Дайте порівняльну характеристику «первинним» і «вторинним» порушенням розвитку.
4. Що таке «середньостатистична норма розвитку»?
5. Назвіть особливості психологічного дослідження дітей з порушеннями.
6. Які методи дослідження ви знаєте, в чому полягає специфіка методів дослідження дітей з порушеннями розвитку?
7. Дайте класифікацію порушень слуху.
8. Які особливості розвитку пізнавальних процесів спостерігаються при різних вадах слуху?
9. Яка роль мови в компенсації порушень слуху?
10. Дайте класифікацію порушень зору.
11. Який вплив роблять порушення слуху та зору на формування особистості?
12. Яка роль мовлення в компенсації порушень зору?
13. Розкажіть про розвиток і використання залишкового зору.
14. У чому полягають труднощі просторової орієнтації сліпих і слабозорих? Яка роль різних аналізаторів в орієнтації сліпих?
15. Назвіть завдання психологічної реабілітації осіб з порушенням слуху та зору.
16. Яка роль Л. С. Виготського в становленні і розвитку психології розумово відсталості дитини?
17. Охарактеризуйте різні ступені розумової відсталості.
18. Охарактеризуйте особливості пізнавального розвитку при розумовій відсталості.
19. Опишіть основні закономірності емоційно-вольової сфери розумово відсталих дітей і підлітків.
20. Опишіть особливості пізнавального розвитку дітей із ЗПР.
21. Опишіть основні закономірності емоційно-вольової сфери дітей із ЗПР.
22. Назвіть загальні і специфічні для різних форм ЗПР чинники затримки у формуванні ознак «шкільної зрілості».
23. Дайте характеристику ігрової діяльності дітей як показника їх готовності до психологічного прийняття шкільної ситуації.
24. Класифікація та причини виникнення мовленнєвих порушень.
25. Види дислалії, алалії і афазії, заїкання.

26. Назвіть особливості формування особистості дітей з мовленнєвими порушеннями.
27. Що таке аутизм? У чому відмінності синдрому Аспергера від аутизму Каннера?
28. Визначите когнітивні особливості дітей з аутизмом.
29. Комунікативний розвиток дітей з різними видами аутизму.
30. Дайте визначення поняттю «Дитячий церебральний параліч». Розкрийте суть порушення.
31. Розкрийте особливості розвитку пізнавальних процесів при ДЦП.
32. Особливості розвитку мовлення у дітей з ДЦП.
33. Назвіть види розладів соціального функціонування дітей і підлітків.
34. Чи є синонімами терміни «гіперкінетичний синдром» і «гіперактивність»?

Завдання для практичної та індивідуальної роботи

1. Визначте зону найближчого розвитку на прикладі дитини з нормальним розвитком і дитини з порушеним розвитком.
2. Обговорення умов, що забезпечують нормальний психічний розвиток дитини.
3. Знайомство з методикою Ілляшенко.
4. Знайомство з принципами дактильної мови з використанням методичного матеріалу.
5. Обговорення проблем інтеграції до соціуму дітей з порушеннями слуху.
6. Сформулюйте основні напрями роботи із розвитку особистості, вдосконалення міжособистісних стосунків дітей і підлітків з порушеним слухом.
7. Обговорення ролі діяльності в психічному розвитку сліпих і слабозорих і в компенсації відхилень, пов'язаних з порушеннями зору.
8. Розгляд специфічних особливостей формування образів зовнішнього світу у сліпих і слабозорих людей різного віку.
9. Опишіть особливості діяльності розумово відсталих людей в аспекті соціальної і трудової адаптації.
10. Визначте труднощі соціалізації дітей з розумовою відсталістю.
11. Опишіть рівень когнітивного розвитку школярів із ЗПР порівняно з розумово відсталими і нормально розвинутими однолітками.
12. Опишіть структуру формуючого експерименту і його значення для вирішення питань диференціальної діагностики.
13. Визначення принципів диференціальної діагностики при розмежуванні важких мовних порушень від схожих по зовнішніх проявах станів (відсутність мови при порушеннях слухової функції, аутизмі, розумовій відсталості).
14. Для чого необхідно розрізняти аутизм і алалію?
15. Опишіть особливості розвитку особистості та емоційно-вольової сфери у дітей з ДЦП.

16. Обговорення умов, що забезпечують нормальний психічний розвиток дитини.
17. Обговорення принципів запобігання порушення соціального функціонування в дитячому і підлітковому віці.
18. Розгляд випадків з практики.

**Питання до іспиту з предмету
«Спеціальна психологія та дефектологія»**

1. Предмет, об'єкт, цілі та завдання спеціальної психології. Розділи спеціальної психології.
2. Методи та особливості дослідження дітей з порушеннями розвитку. Рання діагностика порушень психічного розвитку.
3. Класифікація порушень розвитку.
4. Первинні та вторинні порушення розвитку.
5. Загальні та специфічні закономірності аномального розвитку.
6. Діти із затримкою психічного розвитку, особливості їх когнітивного та особистісного розвитку.
7. Умови соціальної ситуації розвитку, їх вплив на формування аномалій особистості.
8. Психічне здоров'я та чинники ризику в дитячому віці.
9. Девіація особистісного розвитку дітей з дитячим церебральним паралічем.
10. Девіація особистісного розвитку розумово відсталих дітей.
11. Девіація особистісного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку.
12. Розумово відсталі діти, особливості їх психомоторного розвитку.
13. Гармонійний розвиток дитини, роль емоційного контакту з тими, що оточують.
14. Розвиток когнітивних процесів у дітей з мінімальними органічними ураженнями головного мозку.
15. Девіація особистісного розвитку дітей з сенсорними порушеннями.
16. Емоційні порушення дитячого віку.
17. Поведінкові порушення дитячого віку.
18. Когнітивний і особистісний розвиток дітей з гіперкінетичним синдромом.
19. Тривожні та фобійні розлади дитячого віку.
20. Особливості комунікативного, особистісного та когнітивного розвитку дітей з електівним мутизмом.
21. Тики в дитячому віці.
22. Особливості комунікативного, особистісного та когнітивного розвитку дітей з аутизм. Види аутизму.
23. Особливості когнітивного розвитку дітей з дислалією, дислексією, дисграфією, дискалькулією.
24. Особливості когнітивного та особистісного розвитку дітей з порушеннями темпу, ритму та інтонації мовлення.

25. Особливості когнітивного та особистісного розвитку дітей з дизартрією, заїканням, рінолалією.
26. Особливості когнітивного розвитку дітей із зоровими та слуховими порушеннями.
27. Розвиток особистості дітей в умовах депривації (материнської, сенсорної, когнітивної, рухової).
28. Специфіка коректувальної роботи з дітьми з розумовою відсталістю та ЗПР.
29. Розвиток особистості дитини із заїканням.
30. Принципи організації коректувальної психолого-педагогічної роботи з дітьми, що мають відхилення у фізичному та психічному розвитку.
31. Шкільна дезадаптація, причини та прояви.
32. Психічний розвиток дітей з порушеннями зору.
33. Діти з порушеннями поведінки. Девіантна поведінка.
34. Класифікація та причини мовленнєвих порушень
35. Акцентуація характеру. Психопатії. Патологічне формування характеру.
36. Синдром раннього дитячого аутизму.
37. Психолого-педагогічна корекція порушень поведінки.
38. Діти з порушеннями рухової системи та їх психологічна характеристика.
39. Природжені та придбані розлади слуху.
40. Олігофренія та ступені розумової відсталості.
41. Відбір дітей в класи компенсуючого навчання.
42. Причини розумової відсталості.
43. Поняття «Аномальна дитина», «аномальний розвиток», «особи з обмеженими можливостями здоров'я».
44. Дізонтонез та його типи.
45. Затриманий психічний розвиток. Класифікація ЗПР.
46. Психологічні особливості розумово відсталих дітей.
47. Положення про медіко-психолого-педагогічну комісію.
48. Поняття норми в психології та суміжних науках.
49. Система установ, що займаються навчанням, вихованням і підготовкою до самостійного життя аномальних дітей.
50. Психологічна характеристика складу допоміжних шкіл.
51. Основні категорії спеціальної психології: дефект розвитку, корекція, компенсація, адаптація, аномальна дитина.
52. Поняття первинного дефекту і вторинних відхилень в розвитку дитини.
53. Психічне здоров'я та чинники ризику в дитячому віці.
54. Принципи організації коректувальної психолого-педагогічної роботи з дітьми, що мають відхилення у фізичному та психічному розвитку.
55. Умови соціальної ситуації розвитку, їх вплив на формування аномалій особистості.
56. Класифікація та причини мовленнєвих порушень.

Теми контрольних робіт

1. Предмет, об'єкт, цілі та завдання спеціальної психології. Розділи спеціальної психології.
2. Методи та особливості дослідження дітей з порушеннями розвитку. Рання діагностика порушень психічного розвитку.
3. Класифікація порушень розвитку.
4. Первинні та вторинні порушення розвитку.
5. Загальні та специфічні закономірності аномального розвитку.
6. Діти із затримкою психічного розвитку, особливості їх когнітивного та особистісного розвитку.
7. Умови соціальної ситуації розвитку, їх вплив на формування аномалій особистості.
8. Психічне здоров'я та чинники ризику в дитячому віці.
9. Девіація особистісного розвитку дітей з дитячим церебральним паралічем.
10. Девіація особистісного розвитку розумово відсталих дітей.
11. Девіація особистісного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку.
12. Розумово відсталі діти, особливості їх психомоторного розвитку.
13. Гармонійний розвиток дитини, роль емоційного контакту з тими, що оточують.
14. Розвиток когнітивних процесів у дітей з мінімальними органічними ураженнями головного мозку.
15. Девіація особистісного розвитку дітей з сенсорними порушеннями.
16. Емоційні порушення дитячого віку.
17. Поведінкові порушення дитячого віку.
18. Когнітивний і особистісний розвиток дітей з гіперкінетичним синдромом.
19. Тривожні та фобійні розлади дитячого віку.
20. Особливості комунікативного, особистісного та когнітивного розвитку дітей з електівним мутизмом.
21. Тики в дитячому віці.
22. Особливості комунікативного, особистісного та когнітивного розвитку дітей з аутизм. Види аутизму.
23. Розвиток особистості дітей в умовах депривації (материнської, сенсорної, когнітивної, рухової).
24. Специфіка коректувальної роботи з дітьми з розумовою відсталістю та ЗПР.
25. Розвиток особистості дитини із заїканням.
26. Принципи організації коректувальної психолого-педагогічної роботи з дітьми, що мають відхилення у фізичному та психічному розвитку.
27. Класифікація та причини мовленнєвих порушень.

28. Акцентуація характеру. Психопатії. Патологічне формування характеру.
29. Синдром раннього дитячого аутизму.
30. Психолого-педагогічна корекція порушень поведінки.
31. Діти з порушеннями рухової системи та їх психологічна характеристика.
32. Олігофренія та ступені розумової відсталості.
33. Причини розумової відсталості.
34. Поняття «Аномальна дитина», «аномальний розвиток», «особи з обмеженими можливостями здоров'я».
35. Дізонтонез та його типи.
36. Затриманий психічний розвиток. Класифікація ЗПР.
37. Психологічні особливості розумово відсталих дітей.
38. Положення про медіко-психолого-педагогічну комісію.
39. Поняття норми в психології та суміжних науках.
40. Система установ, що займаються навчанням, вихованням і підготовкою до самостійного життя аномальних дітей.
41. Основні категорії спеціальної психології: дефект розвитку, корекція, компенсація, адаптація, аномальна дитина.
42. Поняття первинного дефекту і вторинних відхилень в розвитку дитини.
43. Умови соціальної ситуації розвитку, їх вплив на формування аномалій особистості.
44. Класифікація та причини мовленнєвих порушень.

Література

1. Айзенберг Б. И., Кузнецова Л. В. Психокоррекционная работа с детьми, имеющими нарушения психического развития: Психотерапия в дефектологии. - М., 1992.
2. Бадалян Л. О., Журба Л. Т., Тимонина О. В. Детские церебральные параличи. – Киев, 1988.
3. Башина В. М. Ранний детский аутизм // Альманах «Исцеление». — М., 1993.
4. Белякова Л. И., Дьякова Е. А. Логопедия. Заикание. – М., 1998.
5. Боскис Р.М. Учителю о детях с нарушениями слуха. — М., 1988.
6. Бурменская Г. В. и др. Возрастно-психологический подход в консультировании детей и подростков. — М., 2002.
7. Выготский Л. С. Собр. соч.: В 6 т. — М., 1983.
8. Дети с задержкой психического развития / Под ред. Т.А.Власовой, В. И. Лубовского, Н.А.Цыпиной. — М., 1984.
9. Детский аутизм: Хрестоматия / Сост. Л.М. Шипицына. — СПб., 2001.
10. Ермаков В.П., Якунин Г.А. Развитие, обучение и воспитание детей с нарушением зрения — М., 1990.

11. Кантарева Н. Диагностика умственного развития детей с речевыми нарушениями дошкольного возраста. ЛЦ Ромел, 2003.
12. Кантарева Н. В. Личностови особености на деца със специфични езикови нарушения от предучилищна и начална училищна възраст: Автореф. канд. дис. – София, 2005.
13. Кантарьова Н. В. Деякі аспекти формування особистості дітей з мовленнєвими порушеннями, Науковий вістник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського, №12, 2008.
14. Кисова В. В., Конева И. А. Практикум по специальной психологии, Речь, 2006.
15. Комплексная реабилитация детей с детским церебральным параличом: Методические рекомендации. – М., 1993.
16. Лебединский В. В. Нарушения психического развития у детей. – М., 1985.
17. Лебединская К. С, Никольская О. Н. Диагностика раннего детского аутизма. - М., 1991.
18. Левченко И Ю., Приходько О. Г. Технологии обучения и воспитания детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата. — М, 2001.
19. Лубовский В. И. Развитие словесной регуляции действий у детей (в норме и патологии). — М., 1978.
20. Маллер А. Р., Цикото Г. В., Обучение, воспитание и трудовая подготовка детей с глубоким нарушением интеллекта. – М., 1998.
21. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Стадненко Н. М., Ілляшенко Т. Д., Борщевська Л. В., Обухівська А. Г. – Київ, 1998.
22. Многосетевая классификация психических расстройств в детском и подростковом возрасте. Речь, 2003.
23. Олигофренопедагогика / Под ред. Б. П. Пузанова. – М., 2000.
24. Петрова В. Г., Белякова И. В. Психология умственно отсталого ребенка (олигофренопсихология). – М., 1996.
25. Переслени Л. И. Психодиагностический комплекс методик для определения уровня развития познавательной деятельности младших школьников. - М., 1996.
26. Речицкая Е Г., Сошина Е.А. Развитие творческого воображения младших школьников (в условиях нормального и нарушенного слуха). — М, 1999.
27. Солнцева Л. И. Введение в тифлопсихологию раннего дошкольного и школьного возраста. — М., 1998.
28. Усанова О. Н. Специальная психология. М., 1990.
29. Цветкова Л. С. Нейропсихология счета, письма и чтения: нарушение и восстановление. Москва-Воронеж, 2004.

30. Шевченко Ю. С., Кириллина Н. К., Захаров Н. П., Элективный мутизм. Красноречивое молчание. Клиника, диагностика, терапия, психокоррекция, Речь, 2007.

Навчальне видання

Кантарьова Наталя Василівна

Методичні вказівки

«Спеціальна психологія та дефектологія»

для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальність 6.030102 «Психологія»

Видано в авторській редакції

Підп. до друку 18.11.2010. Формат 60x84/8.
Гарн. Таймс. Тираж 56 прим.

Редакційно-видавничий Центр
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова,
65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12, Україна
Тел.: (048) 723 28 39